

Araştırma

SOSYAL ADALET SAVUNUCULUĞU ÖLÇEĞİ GÜVENİRLİK VE GEÇERLİK ÇALIşMASI

Social Justice Advocacy Scale: A Validity and Reliability Study

Ayşe Sezen BAYOĞLU SERPEN*
Veli DUYAN**
Ece UĞURLUOĞLU ALDOĞAN***

*Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakóltesi, Sosyal Hizmet Bölümü

**Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakóltesi, Sosyal Hizmet Bölümü

***Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakóltesi,
Sağlık Kurumları Yöneticiliği Bölümü

ÖZET

Sosyal adalet savunuculuğu, politik, ekonomik ve sosyal açılardan dezavantajlı olanların güçlendirilmesinde yapısal ve kalıcı değişiklikler ortaya koymak için mücadele etmeyi ifade etmektedir. Savunuculuk ile ilgili yetkinlikler ise müracaatçının güçlendirilmesi, müracaatçı savunuculuğu, toplum ortaklığı ve sistem savunuculuğu şeklinde ele alınmaktadır. Toplumda varolan eşitsizliklerle mücadelede etkili olabileceği düşünölen becerölerin saptanabilmesi açısından

sosyal adalet savunuculuğunu ele alan bir ölçeğe ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı Dean (2009) tarafından geliştirilmiş olan Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeği'ni (Social Justice Advocacy Scale) Türkçe'ye uyarlamak ve geçerlik ve güvenilirlik analizlerini yapmaktır. Araştırma 50 ilde, hastanelerin hasta hakları biriminde çalışan toplam 417 personel üzerinde yürütölmüştür. Ölçeğin dilsel eşdeğerliği incelenmiş ve dilsel eşdeğerliğe sahip olduğu saptanan ölçeğe geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, ölçeğin 4 boyuttan oluşan, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal adalet, savunuculuk, hasta hakları

ABSTRACT

Social justice advocacy expresses structural and enduring changes that increase the power of those who are most disadvantaged politically, economically, and socially. Advocacy competencies are discussed in the form of client empowerment, client advocacy, community collaboration and systems advocacy. There is a need for a scale which addresses social justice advocacy skills thought to be effective in tackling inequalities that exist in society. The aim of this study is to adapt the Social Justice Advocacy Scale (Dean, 2009) to Turkish and to analyze its validity and reliability. This research was conducted on totally 417 staff member who were working in patient rights departments of hospitals from 50 provinces. Before validity and reliability studies, to examine the language equivalency of the scale were calculated. According to this study results, the scale can be said to be a valid and reliable measurement tool which consists of four dimensions.

Key Words: Social justice, advocacy, patient rights

GİRİŞ

Sosyal adalet savunuculuğu, politik, ekonomik ve sosyal açılardan dezavantajlı olanların güçlendirilmesinde yapısal ve kalıcı değişiklikler ortaya koymak için mücadele etmeyi ifade etmektedir. Ayrıca ırk, etnik köken, ekonomik durum, milliyet, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyetin dışı vurumu, yaş, cinsel yönelim ya da din temelinde göre sistematik olarak ve kurumsal açıdan dezavantajlı durumda bırakılanlara yönelik eşitsizlikleri ve önlenebilir nedenleri ele almaktadır (Klugman, 2010: 2).

Sosyal adalet en yalın anlatımla, toplumsal kaynakların ve olanakların toplumun tüm üyelerine eşit dağılımı, bir başka deyişle, toplumda herkesin hakça bir paylaşım olduğu konusunda genel bir kanaatinin bulunmasıdır (Tuncay ve Erbay, 2006: 56; Sunal, 2011: 286). Çoğu kez eşitsizlik, baskı, ezme, ezilme ve ayrıcalıklılık gibi kavramlarla birlikte anılan sosyal adalet kavramı, bireylerin eşit davranılmaya, insani haklarının güvence altına alınmasına ve toplumsal olanaklardan adil bir biçimde yararlanmaya haklarının olduğu düşüncesine dayanmaktadır (Keklik, 2010: 92).

Daha adil ve eşit bir topluma ulaşmak için sosyal adalet yolunda duran engelleri anlamak gerekir. Önyargı, ayrımcılık ve baskı olarak sıralanabilecek bu engellerin çoğu, insanların birbirlerine yaklaşım biçimleri ve toplumsal kurumların insan gruplarına yaklaşımları ile ilişkilidir. Sosyal ve ekonomik adaletin geliştirilmesi için bilginin yanı sıra mesleki değerlere ve uygulama yapma becerilerine de sahip olunması (Duyan, 2010: 49) ve sosyal adaleti sağlamaya yönelik tüm eylemlerin bireyin

saygınlığı ve değeri açısından gözden geçirilmesi gerekmektedir (Tuncay ve Erbay, 2006 :56).

Dean (2009), savunuculuk ile ilgili yetkinlikleri; a) müracaatçının güçlendirilmesi, b) müracaatçı savunuculuğu, c) toplum ortaklığı ve d) sistem savunuculuğu çerçevesinde ele almaktadır. Bu sınıflandırmaya göre; insanların, örgütlerin veya toplumların kendi yaşamları üzerinde kontrol yetisine sahip olabilmeleri olarak tanımlanan müracaatçının güçlendirilmesi (Duyan, 2010: 198); güçsüz veya marjinal birey, kuruluş veya grupların kendi yaşamlarındaki güçlü yönlerin farkına vardıkları, yaşamları üzerinde makul düzeyde kontrol kazanabilmeleri için kullanabilecekleri becerilerini ve kapasitelerini geliştirdikleri ve aynı zamanda aktif olarak toplumda başkalarının güçlendirilmesine destek oldukları süreci açıklamaktadır. Sosyal savunuculuk kapsamında güçlendirme, genel anlamıyla müracaatçının öz-yeterliliğinin artırılmasından çok, müracaatçının sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve sosyo-politik bağlamda daha özel olarak değerlendirilmesine vurgu yapmaktadır (Dean, 2009: 5).

Müracaatçı savunuculuğu, meslek elemanlarının bir müracaatçı adına hareket etmek için kendi gücünü kullanmasını içermektedir (Dean, 2009: 9, Toporek ve Diğ., 2009: 263). Müracaatçının güçlendirilmesinden farklı olmakla birlikte; bir meslek elemanının kendi gücünü bir müracaatçı adına kullanırken, müracaatçının bağımlı hale gelmesini mümkün olduğunca azaltabilmesi ve böylece istenmeyen baskıyı önleyebilmek için savunuculuk eylemleri ile güçlendirme faaliyetleri arasındaki dengeyi koruyabilmesi önemlidir (Dean, 2009: 9).

Müracaatçının gelişimini etkileyen çevresel faktörlerin tanımlanabilmesi becerisi **toplum ortaklığı** için yetkinliği açıklamaktadır (Lewis ve Diğ., 2002). Danışmanlık ve psikolojik müdahalelerde toplumlar geleneksel açıdan hedef olmasalar da, ait olduğu toplum ya da sosyal/siyasi grupları dikkate almaksızın birey üzerinde özel olarak çalışmak, sahip olduğu problemleri yüzünden bireyin suçlanmasına neden olabilir (Dean, 2009: 13).

Sistem savunuculuğu, kuruluş veya sistemlerin etki alanındaki müracaatçılar adına hareket etmenin, müracaatçının gelişimini baltalayan çevresel faktörleri tanımlama becerisi gerektirdiğini ifade etmektedir (Dean, 2009: 16). Bir müracaatçı ya da müracaatçı topluluğunun sorunu politik ya da yasal düzeylerde olduğunda, bu sistemler üzerindeki değişimi savunma üzerine odaklanmaktadır (Toporek ve Diğ., 2009: 263). Sistemler içindeki politik güç ve sosyal etki kaynaklarını analiz etme becerisi etkili bir sosyal savunuculuk için bir gerekliliktir (Dean, 2009: 16).

Sosyal adalet savunuculuğu yaklaşımı; sosyal savunuculuk ve aktivizmi, birey, aile ve toplumların, akademik, kariyer ve kişisel/sosyal gelişimlerini engelleyen sosyal, politik ve ekonomik eşitsizlikleri gidermek için bir araç olarak kullanılır. Sosyal savunuculuğun, toplumda dışlanmış olanlar için eşitlik sorunlarını çözebilecek, gerekli bir adım olduğú düşünölmektedir (Ratts, 2009: 160). Bu durumda, sosyal adalet düşünce-sini önemsemek kişisel ve profesyonel alanda meslek elemanlarının her türlü ayrımcılık ve eşitsizliğe karşı durmalarını gerektirmektedir (Keklik, 2010: 92).

İnsan hakları, hukukun üstünlüğü gibi temelde insanı ve onun değerini ön planda tutan anlayışın giderek önem kazanması ve yaygınlaşması nedeniyle sağlık alanında da hasta hakları tartışılmaya başlanmıştır (Aydemir ve Işıkhhan, 2013: 8). Hasta haklarını da içine alan insan hakları ise sosyal adalet konusu ile yakından ilişkilidir ve eşitliği, bireysel gelişme arayışında toplumsal işbirliği yapma ihtiyacından doğan çatışmaların çözümünü ve adil ilkelerin uygulanmasını içermektedir. Sıralanan nedenlerle, bireylerin hasta hakları ile ilgili algılarının, insan hakları ve sosyal adalet ile ilgili algılarına bağlı olduğú düşünölmektedir.

Esas olarak üçüncü kuşak insan hakları kapsamında değerlendirilen ve insan hak ve değerlerinin sağlık hizmetlerine uygulanmasını ifade eden hasta hakları dayanağını insan haklarıyla ilgili temel belgelerden almaktadır. Bir başka deyişle, insan olarak saygı görme, kendi yaşamını belirleme, güvenli bir yaşam sürdürme, en yüksek düzeyde sağlık hizmeti alma, bilgilendirilme, tıbbi işlemler için onay alınması, mahremiyet, özel yaşamda saygı görme gibi ilkeler hasta haklarının da temelini oluşturmaktadır. Benzer şekilde, herkesin yeterli sağlık bakımı ile sağlığını koruması ve mümkün olan en yüksek sağlık düzeyine ulaşması, temel insan hakları arasında bulunmaktadır (Erbil, 2009: 827; Tanrıverdi, 2012: 103, Ünsal ve diğ., 2011: 28, Aydemir, 2010: 6). Tüm bu haklar göz önünde bulundurulduğunda, hasta hakları, kaliteli sağlık hizmetleri sunumuna olanak sağlayacak daha iyi bir ortamın hazırlanması için hasta, hastane personeli ve hastane yönetiminin birlikte sahip çıkması gereken haklardır (Teke ve Diğ., 2007: 266).

Hastalık hali bireyin maddi ve manevi varlığını derinden etkileyebilen, hayatın normal akışının dışında ortaya çıkan bir durum olduğundan, fiziksel, ruhsal ve sosyal açılardan fonksiyonelliği azalan bireylerin yardıma ihtiyaç duyması ve bağımlı hale gelmesi söz konusu olabilir (Aydemir, 2010: 1; Aydemir ve İşıkhan, 2013: 8).

Hasta hakları birimlerinde çalışan meslek elemanlarının, hastaların karşılaştıkları sorunların çözümünde savunuculuk rolleri ve becerileri öne çıkmaktadır. Bu becerilerin etkili bir biçimde kullanılması, hem birey, hem aile, hem kurum, hem de toplum düzeyinde etkilere sahiptir. Nihai etki ise sosyal adaletin gerçekleştirilmesine verilecek katkıdır. Bu noktada, sosyal adalet savunuculuğunun gerçekleştirilme düzeyinin belirlenmesi konusu bu alandaki önemli eksikliklerden birisidir.

Türkiye’de hasta hakları ile ilgili çalışmaların son yıllarda arttığı gözlenmekle birlikte, insan haklarını ve sosyal adalet savunuculuğu becerilerini içeren çalışmaların bulunmadığı saptanmıştır.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı sosyal adalet savunuculuğu için gerekli olan becerilerin niceliksel olarak ölçülebilmesi için Dean tarafından 2009 yılında geliştirilmiş olan Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeği’nin (Social Justice Advocacy Scale) Türkiye için uyarlamasını yapmaktır.

ÇALIŞMA GRUBU

Çalışma grubu Sağlık Bakanlığı’na bağlı 50 ildeki hastanenin hasta hakları biriminde çalışan 417 personelden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan

hasta hakları personeline ilişkin bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Araştırma kapsamına giren bireylerin yaşları 21 ile 58 arasında değişmektedir (35.72 ± 6.49). Araştırmaya katılan personelin ortalama çalışma süresi $13,61 \pm 7,25$ yıl, hasta hakları biriminde çalışma süreleri ise ortalama $3,54 \pm 2,02$ olarak belirlenmiştir.

SOSYAL ADALET SAVUNUCULUĞU (SAS) ÖLÇEĞİ: TANITIM

SAS Ölçeği sosyal adalet savunuculuğu için gerekli olan becerilerin niceliksel olarak ölçülebilmesi için kullanılmaktadır. Ölçek 43 maddeden oluşmaktadır. Ancak analizler sonrasında ölçeğe 41 maddelik son hali verilmiştir. Ölçeğin kullanım amacı, sosyal adalet savunuculuğu için gerekli olan becerilerin niceliksel olarak ölçülebilmesine önceden olanak sağlayarak, meslek elemanlarının müracaatçı için savunuculuğun ön planda olduğu işlerdeki yetkinliklerini tahmin etmeyi kolaylaştırmaktır. SAS Ölçeği; İşbirlikçi Hareket (1, 5, 8, 9, 10, 13, 15, 19, 20, 21, 25, 26, 29, 34, 37, 40, 42), Müracaatçının Güçlendirilmesi (1, 18, 23, 27, 28, 30, 32, 33, 35), Sosyal/ Politik Savunuculuk (3, 6, 7, 11, 14, 22, 24, 36), Müracaatçı/Toplum Savunuculuğu (4, 16, 17, 31, 38, 39, 41) olmak üzere dört alt ölçekten oluşmaktadır. SAS Ölçeği, sosyal adalet savunuculuğuna ilişkin yetkinliği tahmin etme konusunda yararlıdır ve ilgili meslek elemanlarının savunuculuk becerilerinin geliştirilmesi için planlanacak programlara temel oluşturacaktır.

PUANLAMA

İlgili meslek elemanlarının sosyal adalet savunuculuğu becerilerini belirlemeye

Tablo 1. Çalışma Grubunun Bazı zelliklerine Göre Dağılımı (n=417)

Değişkenler		Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	287	68,8
	Erkek	130	31,2
İllere göre dağılım	Adana	10	2,4
	Afyonkarahisar	12	2,9
	Ankara	16	3,8
	Antalya	12	2,9
	Burdur	11	2,6
	Çanakkale	13	3,1
	Çorum	14	3,4
	Giresun	13	3,1
	Hatay	10	2,4
	Isparta	11	2,6
	Mersin	10	2,4
	İstanbul	16	3,8
	Kars	10	2,4
	Kastamonu	17	4,1
	Kayseri	14	3,4
	Malatya	10	2,4
	Manisa	18	4,3
	Mardin	13	3,1
	Ordu	12	2,9
	Samsun	12	2,9
Tekirdağ	10	2,4	
Trabzon	19	4,6	
Kırıkkale	10	2,4	
Diğer (Adıyaman, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bingl, Bursa, Denizli, Edirne, Elazığ, Erzurum, Gaziantep, Gümüşhane, Hakkari, Kırklareli, Kütahya, Nevşehir, Rize, Sakarya, Sinop, Tokat, Tunceli, Uşak, Bayburt, Batman, şırnak, Karabük, Düzce)		124	29,7

Kurum	Devlet Hastanesi	259	62,1
	Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	51	12,2
	İlçe Hastanesi	42	10,1
	Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi	19	4,6
	Numune Eğitim Araştırma Hastanesi	16	3,8
	Göğüs Hastalıkları Hastanesi	10	2,4
	Diğer (Kalp Merkezi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Hastanesi, Meslek Hastalıkları Hastanesi, Meslek Hastalıkları Hastanesi, Onkoloji Hastanesi, Toplum Sağlığı Merkezi, Deri Hastalıkları Hastanesi)	20	4,8
Meslek	Hemşire	183	43,9
	Sosyal Hizmet Uzmanı	62	14,9
	Sağlık Memuru	52	12,4
	Ebe	35	8,4
	Psikolog	22	5,3
	Tıbbi Teknolog	15	3,6
	Çocuk Gelişimi ve Eğitimsi, Sağlık İdarecisi, Biyolog Anestezi Teknisyeni, VHKİ, Diş Protez Teknisyeni, Doktor, Büro personeli –memur, Diş Hekimi, Tıbbi Sekreter, Acil Tıp Teknisyeni, Laboratuar Teknisyeni, Röntgen Teknisyeni, Odyometri Teknikeri)	48	11,5

yönelik ölçekte toplam kırk üç madde bulunmaktadır. Maddelerde tutum ve davranış ifade eden cümlelere, bireylerin “Kesinlikle doğru değil=1” ile “Kesinlikle doğru=7” arasındaki derecelerde görüş bildirmeleri istenmektedir (Ek 1). Ölçekten alınan yüksek puanlar sosyal adalet savunuculuğunun gerçekleştirilmesine yönelik yüksek ilgi ve çabayı; düşük puanlar ise bu konudaki düşük ilgiyi açıklamaktadır.

GÜVENİRLİK VE GEÇERLİK

Bu bölümde ölçeğin güvenirlik ve geçerlik çalışmasına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Ölçeğin Türkçe formu, TC Sağlık Bakanlığı’ndan gerekli izinler alındıktan sonra, Bakanlığın ilgili koordinatörlüğü aracılığı ile 2011 yılı Nisan-Ağustos aylarında hasta hakları birimlerinde görev yapan yaklaşık 850 personele e-posta yoluyla gönderilmiştir. Geri dönen

anketler arasından değerlendirilebilir nitelikte bulunan 417'si üzerinde gerekli analizler yapılarak ölçeğin Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerliği belirlenmeye çalışılmıştır.

GÜVENİRLİK

Öncelikle ölçek, madde analizine alınmış ve madde özellikleri belirlenmiştir. Maddelerin toplam puanlar ile korelasyonları hesaplanmış ve Tablo 3'te verilmiştir.

Madde-toplam puan korelasyonu, ölçme aracının maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklar. Madde toplam puan korelasyonunun pozitif ve yüksek olması, maddelerin benzer davranışları örneklediğini ve ölçme aracının iç tutarlılığının yüksek olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2012). Madde toplam puan analizi güvenilirlik olduğu kadar, geçerlilik (iç tutarlılık) göstergesi olarak da kabul edilmekte ve ölçeğin yapı geçerliliğini de yansıtmaktadır (Tavşancıl, 2002).

Madde-toplam puan korelasyonunu yorumlamada bazı sınır değerlerin ölçüt alındığı, genel olarak, madde-toplam puan korelasyonu 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği, 0,20-0,30 arasında kalan maddelerin zorunlu görülmesi durumunda teste alınabileceği veya maddenin düzeltilmesi gerektiği, 0,20'den daha düşük maddelerin ise teste alınmaması gerektiği belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2012).

Bu araştırmada, geliştirilen ölçeğin güvenilirliğini test etmek için 43 maddenin madde-toplam puan korelasyonuna bakılmıştır. Madde-toplam puan korelasyonu analizi sonunda 43

maddelik Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeği'nde yer alan maddelerden korelasyon katsayıları 0.20'nin altında kalan 12 ("Kendi kendilerinin savunucuları olmaları için gereksinim duyacakları iletişim becerilerini geliştirmelerinde müracaatçılarına yardımcı olmam.") ve 18. ("Sorunların müracaatçılar üzerindeki etkilerini anlayabilmek için onları sistem yaklaşımından ele almaya çalışırım.") maddeler ölçek kapsamından çıkarılarak analizler yinelenmiştir. Ölçek kapsamında kalan 41 maddenin korelasyon katsayılarının 0,29 ile 0,65 arasında değiştiği ve tüm maddelerde $p=0,000$ önem düzeyinde anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Madde-toplam puan korelasyonlarının "İşbirlikçi Hareket" için 0,41 ile 0,65; "Müracaatçının Güçlendirilmesi" 0,30 ile 0,56; "Sosyal/Politik Savunuculuk" 0,30 ile 0,57; "Müracaatçı/Toplum Savunuculuğu" 0,29 ile 0,43 arasında değişmektedir. Korelasyon katsayıları istatistiksel olarak anlamlı ve maddelerin ayıricılığı için yeterli bulunmuştur.

Güvenirlik için ölçekten alınan puanların tutarlılık derecesini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 16.0 ile maddelerin iç tutarlılık katsayısı "İşbirlikçi Hareket" için 0,89; "Müracaatçının Güçlendirilmesi" için 0,76; "Sosyal/Politik Savunuculuk" için 0,79; "Müracaatçı/Toplum Savunuculuğu" için 0,71 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alpha katsayısı ise 0.92 olarak bulunmuştur.

GEÇERLİK

Dil Geçerliği: Orijinal dili İngilizce olan SAS Ölçeği'nin uyarlanması

aşamasında öncelikle Ankara Üniversitesi'nde ilgili alanda çalışan üç akademisyen ve ÜDS puanı 90 üzeri olan iki doktora öğrencisi tarafından ölçek Türkçe çevirisi yapılmıştır. Daha sonra bu çeviriler bir araya getirilerek hepsinin ortak yönleri aranmış ve farklılık gösteren ifadeler, çeviri yapan kişilerce ortak bir cümle haline getirilmiştir. Elde edilen ölçek, bir mütercim tercüman tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Geri çevirisi yapılan ölçeğin ifadelerinde anlam değişikliği olmadığı belirlenmiş ve örneklem grubu özellikleriyle benzerlik taşıyan 10 sosyal hizmet uzmanına, ölçek maddelerindeki ifadelerin anlaşılır olup olmadığını sınamak amacıyla uygulanmıştır. Uzmanlardan alınan geri bildirimler doğrultusunda, uzmanlar arasında uyuma olduğuna ve sorularda değişiklik ve düzeltme yapılmamasına karar verilmiştir.

Yapı Geçerliliği: Faktör analizi yapılmadan önce verilere Barlett testi uygulanmıştır. Barlett testine göre k-kare değerinin manidar (k-kare:5927,337; p=0.000) olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değerinin oldukça yüksek olduğu (0.900) belirlenmiştir. KMO değerinin yüksek çıkması ve Barlett testinin manidar olması örneklem büyüklüğünün faktör

analizi yapmak için uygun olduğunu göstermektedir. Bu verilere dayalı olarak yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmış, ölçeğin, ölçmek istenilen yapıyı ölçüp ölçmediği Faktör analizi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Faktör analizine alınan maddelerin kaç faktörde toplandığını belirlemek amacı ile öncelikle özdeğerlere ve açıklanan yüzdelerle bakılmıştır.

Tablo 2 incelendiğinde dört faktörlü yapıya sahip olan ölçekte faktörlere ait özdeğerler birinci bileşende 6.43, ikinci bileşende 3,31, üçüncüsünde 3,26 ve dördüncüsünde 2,27 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu sonuçlar Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeği'nin 4 boyutlu olarak ele alınabileceğini ve tüm faktörlerin birlikte toplam değişkenliğin %41.15'ini açıkladığını göstermektedir.

Tablo 3'teki madde korelasyonları da dikkate alındığında, her dört boyuta ilişkin olarak toplam varyansın açıklanma yüzdesinin SAS ölçeğinin ölçmek istediği yapıyı ölçebildiğini gösterdiği ve bu nedenle geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Sosyal Adalet Savunuculuğu Ölçeği'ni oluşturan maddelerin istendik

Tablo 2. SAS Ölçeği maddelerinin özdeğerleri ve açıklanan yüzdeleri

Bileşenler	Özdeğer	Açıklanan Var. %	Toplam Var %
1	6.43	11,985	11,985
2	3.31	11,567	23,552
3	3.26	10,900	34,452
4	2.27	6,700	41,152

Tablo 3. SAS leğinin Son Hali için Faktör Analizi Sonuçları Döndürme Sonrası Yük Değerleri

İşbirlikçi hareket	Madde Toplam Korelasyonu	Faktör Yük Değerleri
1. Madde	,51	,34
5. Madde	,49	,46
8. Madde	,44	,72
9. Madde	,56	,46
10. Madde	,65	,55
13. Madde	,55	,46
15. Madde	,46	,35
19. Madde	,42	,49
20. Madde	,53	,47
21. Madde	,51	,59
25. Madde	,55	,58
26. Madde	,41	,43
29. Madde	,51	,56
34. Madde	,62	,30
37. Madde	,60	,52
40. Madde	,51	,49
42. Madde	,59	,37
Müracaatçının Güçlendirilmesi		
2. Madde	,49	,35
18. Madde	,30	,41
23. Madde	,56	,40
27. Madde	,30	,47
28. Madde	,45	,43
30. Madde	,40	,59
32. Madde	,54	,72
33. Madde	,39	,63

35. Madde	,55	,62
Sosyal/Politik Savunuculuk		
3. Madde	,53	,70
6. Madde	,35	,42
7. Madde	,49	,34
11. Madde	,36	,38
14. Madde	,37	,68
22. Madde	,57	,66
24. Madde	,30	,34
36. Madde	,49	,60
Müracaatçı/Toplum Savunuculuğu		
4. Madde	,31	,54
16. Madde	,38	,53
17. Madde	,31	,48
31. Madde	,43	,31
38. Madde	,29	,57
39. Madde	,31	,44
41. Madde	,32	,41

özelliklerde olması, ölçeğin güvenilirliğinin ve geçerliğinin yüksek olması, bu ölçeğin Türkiye’de meslek elemanlarının sosyal adalet savunuculuğu becerilerini belirlemede kullanılabileceğini ve ölçeğin bu özelliklerinin orijinal hali ile benzerlik göstermesi nedeni ile Türkçe formunun Türkiye’de kullanılabilir olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

Aydemir, İ. ve Işıkhana, V. (2013). Hasta Hakları Birim Sorumlularının Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24 (1), 7-24.

Aydemir, İ. (2010). *Sağlık Bakanlığı’na bağlı hastanelerde hasta hakları uygulamalarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı, istatistik, araştırma deseni, spss uygulamaları ve yorum* (17. Baskı). Pegem Akademi, Ankara.

Dean, J.K. (2009). *Quantifying social justice advocacy competency: development of the social justice advocacy scale*. Unpublished Ph.D. Thesis, Georgia State University Department of Counseling and Psychological Services, Georgia.

Duyan, V. (2010). *Sosyal hizmet temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri*. Sosyal

- Hizmet Uzmanları Derneği Yayın No: 16, Ankara.
- Erbil, N. (2009). Hasta haklarını kullanma tutumu ölçeğinin geliştirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 825-838.
- Keklik, İ. (2010). Psikolojik danışma alanının hak savunuculuğu bağlamında birey ötesi sorumlulukları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 89-99.
- Klugman, B. (2010). *Evaluating social justice advocacy: a values based approach*. Center for Evaluation Innovation, Case Study Brief Series. Retrieved June 25, 2012, from www.evaluationinnovation.org
- Lewis, J. A., Arnold, M. S., House, R. & Toporek, R. L. (2002). *ACA Advocacy Competencies*. Retrieved June 25, 2012, from <http://www.counseling.org/Publications/>
- Ratts, M. J. (2009). Social justice counseling: toward the development of a fifth force among counseling paradigms. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 2009 (48), 160-172.
- Sunal, O. (2011). Sosyal politika: sosyal adalet açısından kuramsal bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66 (3), 283-305
- Tanrıverdi, H. (2012). Hastaların, hasta hakları konusundaki farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16 (3), 101-122.
- Tavşancıl, E. (2002). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Atlas Yayınları, Ankara.
- Teke, A., Uçar, M., Demir, C., Çelen, Ö. & Karaalp, T. 2007. Bir eğitim hastanesinde görev yapan hemşirelerin hasta hakları konusundaki bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6 (4), 259-266.
- Toporek, R.L., Lewis, J.A. & Crethar H.C. (2009). Promoting Systemic Change Through the ACA Advocacy Competencies. *Journal of Counseling & Development*, 87, 260-268
- Tuncay, T. & Erbay, E. (2006). Sosyal hizmetin temel hedefi: sosyal adalet, güçlendirmeyle retorikten pratiğe. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17(1), 53-69.
- Ünsal, A., Bulucu, G.D., Kura, E. & Ercan, Y. (2011). Poliklinik hizmeti alan hastaların hasta haklarına ilişkin bilgi düzeyleri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 6 (17), 27-40.

Ek 1: Sosyal Adalet Savunuculuğu (SAS) Ölçeği

1	2	3	4	5	6	7
Kesinlikle doğru değil	Doğru değil	Kısmen doğru değil	Kararsızım	Kısmen doğru	Doğru	Kesinlikle doğru
						Katılma derecesi
1. Sosyal adalet konuları ile ilgili ortak kaygıları olan toplum grupları ile iletişim ağı kurarım.						
2. Müracaatçılarla birlikte, onların refahına engel olan durumları ortadan kaldırmak için eylem planları geliştiririm.						
3. Müracaatçıların ihtiyaçları için yasa yapıcılarla (bürokratlar, milletvekilleri) iletişim kurarım.						
4. Karşıma çıkma olasılığı olan, farklı nüfus gruplarını ilgilendiren yasalar ve ilgili politikalar konusunda bilgim azdır.						
5. Çalıştığım nüfus gruplarını etkileyen mevcut yasaları ve politikaları yakından takip ederim.						
6. Müracaatçılarımı etkileyen sosyal konularla ilgili olarak yasa yapıcılarla (bürokratlar, milletvekilleri) hiç iletişim kurmadım.						
7. Müracaatçı sorunlarını etkileyecek kanun tasarıları hakkındaki görüşlerimi iletmek yasa yapıcılarla (bürokratlar, milletvekilleri) iletişim kurarım.						
8. Müracaatçılarımı etkileyen konular hakkında farkındalığı artırmak için yazılı materyaller hazırlarım.						
9. Müracaatçılarımı, onları ilgilendiren yasaları ve politikaları araştırmaları konusunda teşvik ederim.						
10. Sosyal değişim için potansiyel müttefiklerim ile işbirliği yaparım.						
11. Yasa yapıcılarla (bürokrat, milletvekili) ve/veya diğer politika yapıcılarla lobi faaliyetleri yürüten herhangi bir danışman tanımıyorum.						
12. Kendi kendilerinin savunucuları olmaları için gereksinim duyacakları iletişim becerilerini geliştirmelerinde müracaatçılarıma yardımcı olmam.						

13. Müracaatçılarıımı etkileyen konularda kamu farkındalığı yaratmak için çalışırım.	
14. Marjinal grupları etkileyen hukuki ve politik eylemlerde yer alırım.	
15. İçinde bulunduğum kurum ve kuruluşlarda önyargıların kaynaklarını tanımaları için meslektaşlarıma bilgi veririm.	
16. Müracaatçılar ile kurumlar arasında aracılık yapmak meslek elemanları için uygun bir rol değildir.	
17. Meslek elemanlarının müracaatçılarına merkezi ve yerel yönetimlere ulaşmak ve diğer bürokratik yolları aramaları konusunda yol göstermeleri uygun değildir.	
18. Sorunların müracaatçılar üzerindeki etkilerini anlayabilmek için onları sistem yaklaşımından ele almaya çalışırım.	
19. Genel olarak, çalıştığım işle toplum arasındaki etkileşimin sonuçları ile ilgili geri bildirim almak isterim.	
20. Müracaatçılarıımın refahına engel olan faktörleri ortadan kaldırmak için eylem planları yürütürüm.	
21. Çalıştığım toplum içinde güvenilir kişi ve kuruluşlarla ilişki kururım.	
22. Sosyal adalet ile ilgili kamu politikalarını etkileyebilmek için meslek örgütleri ile çalışırım.	
23. Baskının etkilerinden korumak için müracaatçı kaynaklarını harekete geçiren müdahalelerde bulunurum	
24. Sosyal adalet konusunda çalışan kuruluşlarla aktif olarak çalışmıyorum.	
25. Müracaatçıların sorunlarına ve algıladıkları haksızlıklara dikkat çekmek için yaratıcı yollar kullanırım.	
26. Araştırma alanım hizmetlerden daha az yararlanan nüfus gruplarının seslerini duyurmaları üzerinde odaklanmaktadır.	
27. Toplum grupları ile çalışırken, değerlendirmelerimi toplum üyelerinin bakış açılarını göz önünde bulundurarak yaparım.	

28. Müracaatçılardan onlar adına yaptığım çalışmaların etkileri ile ilgili geri bildirim isterim.	
29. Halkı bilgilendirme/farkındalık yaratma çalışmalarımın etkisini değerlendiririm.	
30. Müracaatçılarımın kendi kendilerini savunma çabalarını desteklerim.	
31. Toplum gruplarının amaçlarını anlayabilmek için etkili dinleme becerilerini kullanırım.	
32. Müracaatçılar üzerindeki çoklu baskıların etkilerini anlarım.	
33. Müracaatçıları sosyal sorunlardan etkilenen bireyler olarak algılamak için çaba gösteririm.	
34. Toplum/örgüt grupları ile çalışırken, sorunların gelişim süreci hakkında bilgi toplarım.	
35. Müracaatçıların kaygılarının, baskıya yönelik bir tepki olarak ortaya çıkıp çıkmadığını değerlendiririm.	
36. Müracaatçıları olumsuz yönde etkileyen mevcut yasa ve yönetmelikleri değiştirmek için çalışırım.	
37. Çalıştığım kurumlara sosyal değişim ihtiyacını gösterebilmek için veri toplarım.	
38. Sosyal ve politik savunuculuk yolu ile daha iyi çözülebilecek sorunları ayırt edemeyeceğime inanıyorum.	
39. Bir danışman olarak becerilerimi toplum grupları ile çalışmaya uyarlayamam.	
40. Toplumla etkileşimimin etkilerini değerlendiririm.	
41. Başkalarının savunuculuk çabalarımla ilgili değerlendirmeleri konusunda geri bildirim almak için kendimi hazır hissetmiyorum.	
42. Müracaatçılarımın refahlarının önündeki engelleri ortadan kaldırmak için potansiyel müttefikler belirlerim.	
43. Farklı kesimlerden gelen müracaatçılara yönelik müdahalelerim onların farklılaşan kimliklerini güçlendirmeyi içermemektedir.	